

Thesisbegeleiding met hoofd én hart

ECHO-tip 91 • mei 2020

ExpertiseCentrum Hoger Onderwijs (Universiteit Antwerpen), in samenwerking met Iskander De Bruycker, (Universiteit Maastricht, voorheen Universiteit Antwerpen, Faculteit Sociale Wetenschappen)

In alle academische opleidingen ronden studenten hun studieloopbaan af met een masterthesis. Ze kiezen een thesisonderwerp en één of meerdere promotoren om hen hierin te begeleiden. Onderzoek wijst uit dat de relatie tussen student en promotor één van de doorslaggevende elementen is in het succes van een thesisproject (Anderson et al., 2008; de Kleijn et al., 2012, Drennan & Clarke, 2009). Maar welke factoren liggen aan de basis van een succesvolle thesisbegeleiding? Deze onderwijstip biedt docenten een theoretisch kader om over hun eigen begeleidingsstijl te reflecteren. Voorts geeft hij een aantal concrete suggesties om toe te passen bij het begeleiden van studenten, zowel face-to-face als online.

De beste begeleiding is situatie-afhankelijk

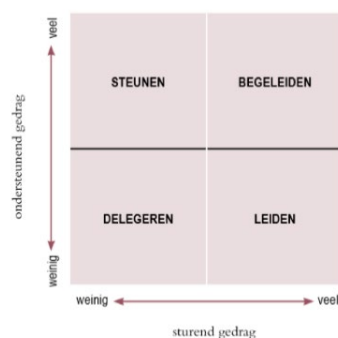
Een goede begeleidingsaanpak vertrekt altijd vanuit de noden van de individuele student. De praktijkgerichte theorie van het situationeel leiderschap van Hersey en Blanchard (Hersey, 2014) biedt in dit licht een veelzijdig kader om op voort te bouwen. Op basis van de bevindingen van de auteurs concluderen we dat de beste ondersteuning situatie-afhankelijk is en gekoppeld is aan kenmerken van zowel de student als de promotor.

We kunnen twee dimensies onderscheiden in het **gedrag van de promotor**: een taakgerichte en een relatiegerichte. De taakgerichte promotor zal het accent leggen op de inhoudelijke en methodologische aspecten van de masterthesis, en bepaalt bijvoorbeeld in grote mate zelf de doelen en prioriteiten. De relatiegerichte promotor legt meer de nadruk op de emotionele component en hecht veel belang aan het aanmoedigen van studenten en het scheppen van ondersteunende voorwaarden voor een vlot thesisproces.

De begeleidingsstijl die een promotor hanteert, is niet alleen een eigen keuze van de promotor zelf maar wordt in grote mate bepaald door het **niveau van taakvolwassenheid van de student**. De taakvolwassenheid omvat zowel de bekwaamheid van de

student om de taak uit te voeren, als zijn bereidheid om verantwoordelijkheid op te nemen. Afhankelijk van deze twee dimensies zal de promotor **meer sturend** of **meer ondersteunend** optreden.

De taakgerichte en de relatiegerichte dimensie, in combinatie met de taakvolwassenheid van de student, leiden tot **vier mogelijke begeleidingsstijlen** (figuur 1): leiden (veel sturing, weinig ondersteuning), begeleiden (veel sturing, veel ondersteuning), steunen (weinig sturing, veel ondersteuning) en delegeren (weinig sturing, weinig ondersteuning).

Figuur 1. Situationeel leiderschap (Vanhoof en Van Petegem, 2017, p.91)

Zo zal een student die reeds vertrouwd is met het thesisonderwerp minder sturing nodig hebben dan een student zonder voorkennis. Een sterke vorm van ondersteuning kan bijvoorbeeld belangrijk zijn bij aanvang

van de thesis maar kan gradueel afgebouwd worden. De promotor kan zijn begeleidingstijl met andere woorden in de verschillende fasen van het project aanpassen.

Het taakgerichte en het relatiegerichte aspect van de begeleiding wordt ook weerspiegeld in de **dubbele rol die de promotor vervult**. Vanuit zijn/haar wetenschappelijke expertise zal de promotor het thesisproject mee vormgeven. Hij/zij waakt over de kwaliteit van de thesis en zorgt ervoor dat deze aan de academische standaarden voldoet. Daarnaast is het essentieel dat de student zich in het proces ondersteund voelt. Dit kan door als promotor aanspreekbaar te zijn en interesse te tonen in het project van de student. Uit onderzoek blijkt dat promotoren vaak een spanning ervaren tussen beide rollen (Anderson et al., 2006). Deze spanning uit zich bijvoorbeeld bij het kritisch feedback geven (taakgerichte aspect), waarbij de promotor ook rekening wil houden met de motivatie en gevoelens van de student (relatiegerichte aspect).

De ene rol vraagt om een eerder rationele benadering of een 'begeleiding met het hoofd' terwijl de andere rol de nadruk legt op de emotionele beleving van de student en op een 'begeleiding met het hart'. Het is in elke begeleiding opnieuw zoeken naar een **balans tussen de hoofd- en de hartcomponent** (Figuur 2), en dit evenwicht zal bij elke student anders zijn.

Figuur 2. Hoofd- en hartcomponenten van thesisbegeleiding

Hierna volgen enkele suggesties in verband met de hoofdcomponent, de hartcomponent en organisatorische aspecten van de begeleiding, gebaseerd op resultaten van wetenschappelijk onderzoek.

'Begeleiding met het hoofd': enkele suggesties

- Vraag studenten om een **plan van aanpak** te maken voor hun thesisproject. Het plan moet componenten bevatten zoals een tijdschema, en een stappenplan of schematisch overzicht van het project zelf.
- Hanteer voor de inhoudelijke begeleiding een **'hands on'**-attitude. Dit betekent dat je regelmatig communiceert en face-to-face-bijeenkomsten hebt met de student. Vraag tussentijds output op en probeer voldoende in feedback te voorzien. Voor sommige zeer onafhankelijke studenten kan een 'hands off'-begeleiding werken, maar die zijn eerder de uitzondering dan de regel.
- Maak duidelijk aan de student wat de verwachtingen en **kwaliteitsstandaarden** zijn. Informeer en verwijz naar afspraken en handleidingen die hieromtrent in de opleiding werden gemaakt. Maak de koppeling met cursussen die studenten hebben gevolgd met betrekking tot onderzoeksvaardigheden. Om het verwachte niveau van de thesis te verduidelijken, kan je good practices van andere studenten tonen.
- Communiceer helder over hoe de thesis **geëvalueerd** wordt en welke aspecten allemaal meewegen. Je kan dit tonen aan de hand van een concreet voorbeeld (bijv. een ingevuld beoordelingsformulier). Een andere tactiek is studenten aan elkaar feedback laten geven. Het is dan uiteraard belangrijk dat je controle houdt over de kwaliteit van de peer-assessments (zie ook [ECHO-tip 17](#)).
- Studenten appreciëren promotoren die **zelf actief betrokken zijn bij het voeren van onderzoek**. Niet alleen de expertise van de promotor met betrekking tot het onderwerp is belangrijk, maar ook de methodologische kennis en de mogelijkheid om alternatieve onderzoeksdesigns voor te stellen indien problemen opduiken. Probeer daarom steeds betrokken te blijven bij lopende onderzoeksprojecten en deze kennis met de student te delen. Het tonen van een voorbeeld van een onderzoek, geeft studenten meer inzicht in de verwachtingen.
- De mate van inhoudelijke sturing moet afgestemd zijn op de student, maar mag niet te ver gaan. Sommige studenten hebben meer sturing nodig dan andere. Belangrijk is evenwel dat de student zelf eigenaar van

zijn project blijft. **Eigenaarschap** kan in het gedrang komen als de promotor het project te veel inhoudelijk stuurt. Advies is om met de student in gesprek te gaan over de mate van sturing die de student verwacht of nodig heeft.

- Toegang tot een goede **infrastructuur** (bibliotheek, leslokalen, etc) is een voorspeller van een succesvolle thesis. Ook de **heersende intellectuele cultuur** binnen een opleiding is een cruciale factor. Tracht de student wegwijs te maken binnen de bestaande infrastructuur en mee onder te dompelen in de academische intellectuele cultuur.

‘Begeleiding met het hart’: enkele suggesties

- Een cruciale voorwaarde voor een goede thesisondersteuning is **tweerichtingscommunicatie**. Dit geldt zowel voor mondelinge als voor schriftelijke communicatie. Nodig de student expliciet uit om het gesprek aan te gaan.
- Communiceer niet enkel over de thesis maar ook over het **begeleidingsproces** ervan. Hoe wil de student graag begeleid worden? Wat zijn diens verwachtingen en ambities? In hoeverre kan jij daaraan tegemoetkomen? Verduidelijk hoe jij je rol als promotor ziet en expliciteer je verwachtingen naar de student toe zo vroeg mogelijk in het begeleidingsproces. Smeed samen met de student een ‘leeralliantie’ met gemeenschappelijke doelstellingen. Spreek over de nood aan persoonlijke contacten en uitwisseling van ideeën. Kortom, communiceer open over de intensiteit en aard van de begeleidingsrelatie.
- Leg uit wat de mogelijke **gevolgen van studenten hun eigen gedrag** zijn voor het project. Verduidelijk bijvoorbeeld dat als de student geen planning maakt of niet tijdig start met de thesis, hij/zij allicht in de problemen gaat komen wanneer de deadline nadert.
- Probeer ten alle tijden rekening te houden met de **intrinsieke motivatie** van de student. Zoek bijvoorbeeld samen naar een onderwerp waar de student zich persoonlijk mee verbonden voelt en (ook) zélf enthousiast over is.
- **Wederzijds vertrouwen** is enorm belangrijk in een begeleidingsrelatie. Straal als promotor vertrouwen

uit naar de student. Geef de student het gevoel dat je in de capaciteiten van de student en in een goede afloop van het thesisproject gelooft.

- Voorzie in voldoende **momenten waarop je beschikbaar bent** voor de studenten. Geef aan wanneer en hoe studenten bij je terecht kunnen voor feedback en probeer flexibel en responsief te zijn voor hun noden. Je kan bijvoorbeeld expliciet aangeven dat ze je steeds mogen contacteren met vragen en meegeven binnen welke tijdspanne ze normaal gezien een antwoord zullen ontvangen.
- Probeer kritische feedback af te stemmen op de **capaciteiten en het zelfvertrouwen van de student**. Kritische feedback mag nooit ten koste gaan van motivatie. Probeer de feedback zo veel mogelijk mondeling te kaderen.
- Toon **persoonlijke betrokkenheid** bij het thesisproject. Vraag aan de student hoe het gaat: “Hoe voel je je bij de huidige stand van zaken?” Straal een persoonlijke en oprechte interesse in de thesis uit.
- Het is essentieel dat de student het gevoel heeft dat hij/zij bij jou terecht kan, niet alleen voor inhoudelijke vragen of feedback, maar evenzeer voor **mentale steun**. Zeker in perioden met veel onzekerheid (bijv. corona, overmachtssituatie bij de student, etc.) is dit extra belangrijk. Een promotor is tegelijk scheidsrechter en supporter.

Suggesties met betrekking tot de organisatie van de begeleiding

- Thesisbegeleiding kan erg tijdrovend zijn, zeker als je zowel aan de hoofd- als aan de hartcomponent aandacht wil besteden. Door studenten gedeeltelijk in groep te begeleiden, kan je de werklast terugschroeven. Een voorbeeld van een werkwijze is het organiseren van een **onderzoekseminarie**. Hierbij presenteren studenten aan hun medestudenten tussentijdse resultaten van hun thesisonderzoek; op die manier kunnen ze onderling feedback uitwisselen. Je kan ook met zogenaamde ‘**thesiscirkels**’ werken, waarbij je studenten die rond eenzelfde thema werken telkens samen begeleidt.
- Om een beeld te krijgen van de vorderingen van de student is het zinvol om tussentijds een

procesevaluatie in te voeren. In sommige opleidingen vormt deze procesevaluatie ondertussen al een verplicht onderdeel van de eindevaluatie.

- Aanwezigheid op de campus is voor een goede begeleiding niet vereist. De begeleidingen kunnen ook **online** gebeuren via Skype of een elektronische omgeving zoals Blackboard Collaborate Ultra. Dit kan ook een oplossing vormen voor perioden waarin promotoren minder vaak aanwezig kunnen zijn op de campus wegens onderzoeksdoelinden. Om discussies

te vermijden, zorg je best steeds voor een **schriftelijke neerslag** van de mondelinge feedback of aanvullende schriftelijke feedback. Koppel deze schriftelijke neerslag of feedback ook terug naar de student.

- Je kan de student eventueel ook van **video- of audio-feedback** voorzien. Koppel de feedback wel steeds aan een interactief moment, waarop studenten bijkomende vragen kunnen stellen. Het is belangrijk dat het begeleidingsgesprek een **tweerichtingsgesprek** blijft.

Meer weten?

ExpertiseCentrum Hoger Onderwijs – ECHO (s.d.). *Overzicht onderwijstips over begeleiding en ondersteuning*. <https://www.uantwerpen.be/nl/centra/expertisecentrum-hoger-onderwijs/didactische-info/didactische-info-thematisch/begeleiding--onders/>

Anderson, C., Day, K., & McLaughlin, P. (2006). Mastering the dissertation: Lecturers' representations of the purposes and processes of Master's level dissertation supervision. *Studies in Higher Education*, 31(2), 149-168. <https://doi.org/10.1080/03075070600572017>

Anderson, C., Day, K., & McLaughlin, P. (2008). Student perspectives on the dissertation process in a master's degree concerned with professional practice. *Studies in Continuing Education*, 30(1), 33-49. <https://doi.org/10.1080/01580370701841531>

de Kleijn, R. A., Mainhard, M. T., Meijer, P. C., Pilot, A., & Brekelmans, M. (2012). Master's thesis supervision: Relations between perceptions of the supervisor–student relationship, final grade, perceived supervisor contribution to learning and student satisfaction. *Studies in Higher Education*, 37(8), 925-939. <https://doi.org/10.1080/03075079.2011.556717>

de Kleijn, R. A., Meijer, P. C., Brekelmans, M., & Pilot, A. (2015). Adaptive research supervision: exploring expert thesis supervisors' practical knowledge. *Higher Education Research & Development*, 34(1), 117-130. <https://doi.org/10.1080/07294360.2014.934331>

Drennan, J., & Clarke, M. (2009). Coursework master's programmes: the student's experience of research and research supervision. *Studies in Higher Education*, 34(5), 483-500. <https://doi.org/10.1080/03075070802597150>

Over de rol van (online) communicatie in de thesisbegeleiding

Augustsson, G., & Jaldemark, J. (2014). Online supervision: A theory of supervisors' strategic communicative influence on student dissertations. *Higher Education*, 67(1), 19-33. <https://doi.org/10.1007/s10734-013-9638-4>

Baltzersen, R. K. (2013). The importance of metacommunication in supervision processes in higher education. *International Journal of Higher Education*, 2(2), 128-140. <https://doi.org/10.5430/ijhe.v2n2p128>

ExpertiseCentrum Hoger
Onderwijs (ECHO)

Venusstraat 35
B - 2000 Antwerpen

echo@uantwerpen.be

www.uantwerpen.be/echo

Over het formuleren van doelen in de thesisbegeleiding

de Kleijn, R. A., Bronkhorst, L. H., Meijer, P. C., Pilot, A., & Brekelmans, M. (2016). Understanding the up, back, and forward-component in master's thesis supervision with adaptivity. *Studies in Higher Education*, 41(8), 1463-1479.
<https://doi.org/10.1080/03075079.2014.980399>

Over situationeel leiderschap

Hersey, P. (2014). *Situationeel leidinggeven: Een op de praktijk gericht model om flexibel te kunnen inspelen op wisselende omstandigheden*. Amsterdam: Business Contact.

Vanhoof, J., & Van Petegem, P. (2017). *Doeltreffend schoolbeleid: Praktijkboek beleidsvoerend vermogen in scholen*. Leuven: Acco.